

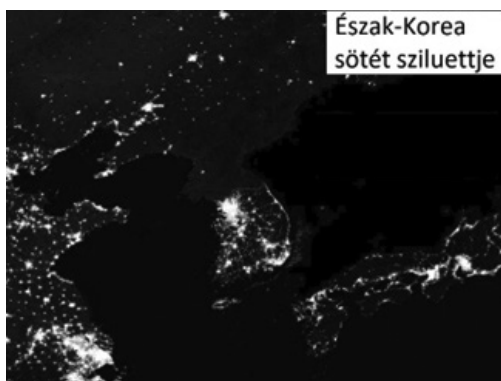
Némethy András

Határok

Az alábbi gondolatok több tényező „szerepcsés együttállásaként” születtek meg. Egyrészt az elmúlt évtizedben nagyon sokat utaztam, közel száz országot jártam be, és ennél is jóval több határon keltem át. Megannyi országhatáron, a saját testi- és szellemi határimon, nem egyszer a társadalom által elfogadott „normális ember” mezsgyéjén is. A határok – elsősorban az országhatárok – egyébként már jóval korábban is érdekelték, így többször terveztem utazásaimat olyan területekre, amik határrendészeti szempontból érdekesek. Amikor a zen buddhizmussal ismerkedtem, a külső határok iránti érdeklődésem áttolódott a belső határok megismerésére való törekvéssé. Régóta terveztem, hogy a két témát összevonva meg kellene fogalmazni („külső-belső határok”). A pontot az mondat végére az tette, hogy nemrég olvastam Milo van Bokkum: *Határok - Miért ott, miért így?* c. könyvét. Művében számos olyan határról, és azok történetéről ír, amiken azelőtt én is jártam, vagy a közeli-távoli jövőben tervezek felkeresni, és sok olyanról, amikről nem is hallottam. Milo van Bokkum könyve számomra meghatározó élmény volt, ami segített, hogy egy kicsit átrajzoljam a fejemben kavargó gondolatok hol túlzottan egymásba gubancolódó, hol pedig egymástól távoli, zavaros határvonalait, majd egy határozott döntést meghozva billentyűzetet ragadjak, és határtalan elszántsággal írjak.

A határokkal többek között azért érdekes és érdemes foglalkozni, mert gyakorlatilag az egész történet egy szellemi termék, amit valamikor valakik valamilyen indokból kitaláltak, majd pedig másokkal karöltve ezekhez a kitalált rendszerekhez alkalmazkodnak – sokszor kényszerből. Az országhatárok a mai világunkat szervesen áthatják, és szép, vagy inkább érdekes példaként állhatnak előttünk és a saját (belső) határaink előtt. Bizonyos esetben mi vagyunk, akik határokkal tagoljuk a tudatunkat, máskor mások vagy a társadalmi normák határaihoz igyekszünk alkalmazkodni.

Az országhatárok magából szinte sohasem látszódnak, de gyakran a szárazföldön járva-kelve sem érzékeljük őket (pl. az EU belső határait). Átkelve rajtuk általában úgy változik meg minden, hogy közben tulajdonképpen alig egy-két lépést tettünk meg, és valójában minden ugyanolyan, mint 5-10 méterrel arrébb. Néha azonban

még a műholdfelvételeken is jól kivehető, hogy egy-egy vonal két oldalán a különféle politikai berendezkedés és/vagy eltérő gondolkodásmód mennyire más látképet tud okozni. Ilyet láthattunk például a Dominikai Köztársaság és Haiti határán. Haitin az erdőirtás sokkal nagyobb léptékű, mint szomszédján, így a műholdfelvételeken egészen jól kivehető a sziget nyugati sárgásabb színárnyalatát a keleti zöldes árnyalatától elválasztó (képzelt) vonal fizikai megtestesülése. Hasonló a helyzet Észak-Koreával is, az éjszakai légifelvételeken döbbenetesen kirajzolódik az ország sötétbe burkolódzó sziluettje a vele szomszédos, fényárban úszó Dél-Korea, Kína és Japán között.

De ugyanez a helyzet a saját határainkkal is. Például egy meditációs teremben ülve, a gyakorlótársakat nézve nagyjából mindenki ugyanolyan: meditációs pózban ül, csendben, többnyire csukott szemmel. Az, hogy belül mi zajlik, a különféle gondolati struktúrák kibén milyen határvonalak szerint vannak felépítve, többnyire rejtve marad minimum addig,

ameddig a másik embert meg nem szólítjuk, és így legalább egyféle kommunikációs határt át nem lépünk. Persze általában egy egyszerű beszélgetés vajmi kevés. Nem egyszer tapasztaltam már azt, hogy valaki nem érzékelte a határait. Például egy jóízű beszélgetés után közölte, hogy milyen nyugodt és kiegyensúlyozott vagyok, pedig akkortájt igencsak felkavart és zaklatott voltam. Az, hogy a beszélgetésünk során miket és hogyan mondtam éppúgy nem volt összefüggésben azzal, hogyan éreztem magam, ahogy a levegőből sem feltétlen látszik két egymással szomszédos ország esetén, hogy az egyiket esetleg egy véreskező diktátor tartja rettegésben, míg a másikban viszonylagos szabadság van. A saját tudatunkat is érdemes néha magunktól valamelyest eltávolodva, máskor viszont egészen közlőről, az apró részleteket is megfigyelve tanulmányoznunk. Saját határainkat nem elég pusztán átlépni, ha utána nem fektetünk energiát abba, hogy az adott tudati választóvonalról eltávolodva valóban megismerjünk egy új világot, akkor az esetek többségében csupán egy „Ó, átléptem a határait!” élménnyel gazdagodunk, amire önmagában eléggé nehézkes építkezni.

Hol és hogyan vannak a határaink?

A határok (határaink) gyakran igencsak meg tudnak tréfálni bennünket. Ha egy átlag magyart megkérdezzünk, hogy Franciaországnak melyik országgal van a leghosszabb szárazföldi határa, akkor a többség valószínűleg Belgiumra, Spanyolországra, esetleg Svájcra, netán Németországra gondol. Amikor az igazság kiderül, akkor általában teljes döbbenet ül ki az arcokra: a megoldás ugyanis Brazília. Francia Guyana, ami egy tengerentúli francia megye (így Franciaország és az Európai Unió szerves része) 730 km hosszan határos Brazíliával. De hasonló meglepetést vált ki az emberekből, amikor Franciaország és a Holland Királyság között húzódó szárazföldi határáról beszélünk. Ezt a határt igencsak nehéz megtalálni a térképen, ugyanis mindössze 16 km hosszú és a két anyaország európai területeitől sokezer km-re délnyugatra található a karibi Szent Márton-szigeten (hollandul: Sint Maarten, franciául Saint-Martin).

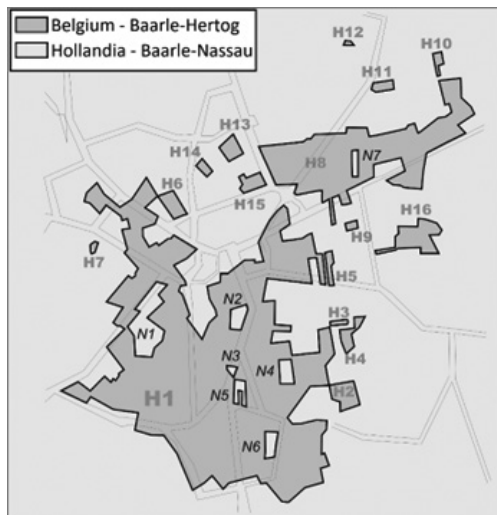
Lehetünk Franciaország fővárosában úgy, hogy az Eiffel-toronytól 357 km-re vagyunk, és ha bármilyen irányba teszünk meg 50 métert, akkor nemhogy Párizst, de Franciaországot is elhagyjuk. Ehhez egy – a brit koronafüggőséghez tartozó – szigetre, Guernsey-re kell utaznunk, egészen pontosan a St. Peter Port városában található ún. Hauteville-házba. Victor Hugo francia száműzetésének idején vette meg ezt az ingatlant, ahol aztán rövid ideig élt, mielőtt a Harmadik Francia Köztársaság megalakulása után visszaköltözött Párizsba. Néhány évtizeddel később Victor Hugo unokája hivatalosan Párizsnak adományozta a házat, ahol korábban nagyapjával élt. Ennek az érdekes történetnek számomra az a tudati játéka a legizgalmasabb, hogy kellő hatalom és befolyás esetén hozzá lehet adni egy apró területet egy tőle akár ezer kilométerre lévő másikhoz, úgy, hogy technikailag semmi sem változik (hiszen az apró földterület ugyanott és ugyanolyan maradt), és mégis egész embercsoportok viszonya meg fog változni a területet illetően. Hasonló szellemi mozgást lehet találni például a matematika tudományában is. A józan földi halandó falakba ütközik, amikor negatív számból akar gyököt vonni, ez számára képtelenség. A matematikus viszont egyszerűen létrehoz egy újfajta számhalmazt (komplex számok halmaza), amit akképpen határoz meg, hogy ott a gyökjel alatt igenis lehet negatív szám, ami bizonyos „speciális” tulajdonságokkal bír, és így – számára – máris értelmet nyer a $\sqrt{-2}$, amivel így tud dolgozni! Egy-egy ilyen „játék” aztán adott esetben az egész tudományt, vele pedig az egész emberi társadalmat meg tudja változtatni, éppúgy, ahogyan egy – voltaképpen csak a tudatunkban létező – országhatár átrajzolása is. Saját határaink esetleges átrajzolása is hasonló radikális hatással bírhat önmagunk és a környezetünk életére.

A fenti meglepő példák rámutatnak arra is, hogy milyen sémákban gondolkozunk a hétköznapiakban, és mennyire nehéz ezektől elvonatkoztatnunk. Ki tudja, hogy hány dologgal kapcsolatban vannak hasonló téves és felületes elképzeléseink például a munkánkat, párkapcsolatunkat, világnézetünket, végső soron önmagunkat illetően...

Milyenek a határaink? Hogy néznek ki?

A naiv és/vagy józan ész azt diktálná, hogy a határok bizonyos kultúrák, vagy valóban különböző gondolkodásmódú, vallású (esetleg megjelenésű) embercsoportok között húzódnak, többnyire valamilyen természetes határoló (tenger, óceán, magashegység, áthatolhatatlan dzsungel, sivatag stb.) formájában. A valóság ennél persze jóval cifrább. A térképeket bújva sokszor egészen megdöbbenő – a józan ész szabályaival teljes mértékben szemembenő – már-már értelmezhetetlen formációkkal találjuk szembe magunkat. A magamfajta „egyszerű” embernek már az is furcsa, hogy például hogyan állhat Azerbajdzsán két részről? Aki Nahicsevánban vagy a környező településeken él, mindenképpen el kell hagynia Azerbajdzsán területét, ha szárazföldön akar eljutni Bakuba. A Nahicseváni Autonóm Köztársaság ugyanis egyfajta buborék (exklávé), ami Irán, Örményország és Törökország közé van beékelődve (egyedül itt határos Azerbajdzsán Törökországgal egy rövidke szakaszon), és nem határos az anyaország többi területével. A fenti példa bár idegenszerű, mégis – legalább külső megjelenésre – nem vált ki különösebb szemöldökráncolást az emberből¹. Más a helyzet, ha a Hollandia területén található Baarle-Nassau és Baarle-Hertog város környezetét vizsgáljuk meg közelebről. Itt azt láthatjuk, hogy Hollandiába van beékelődve Belgium. Itt azonban nem egy buborék, hanem buborékok egész halmazaként. Mi több, a Hollandiában található egyik-másik belga buborék belsejében van további buborék is, ami már megint Hollandia. Baarle-Nassau nemcsak a térképet nézve furcsa. Ha a városban jár-ke az ember, akkor lépten-nyomon láthatja az utcákon teljesen véletlenszerűen megrajzolt határvonalak keszkekusza hálózatát, ami sokszor lakóházakon megy keresztül. A dolog ott kezd érdekesé válni, amikor el kell dönteni, hogy egy lakos ugyan melyik országban is akar élni. A házakat és lakásokat kettészelő határoknál a szabályt

úgy határozták meg, hogy amelyik országban az épület bejárati ajtaja van, oda tartozik az adott lakóhely, akkor is, ha az ingatlan nagyobb része a másik ország területén van. A belgák és a flamandok azonban nem a legjobb példái a

békés, szeretettelgi együttélésnek, így természetesen a fent említett szabály okozott is gondot. Például Hollandiában és Belgiumban különböző TV csatornák vannak, amiket más-más nyelveken sugároznak (vallon, flamand), és az egyik országból nem mindig lehet(ett) fogni a másikat. Így aztán volt rá példa, hogy valaki 2-3 méterrel arrébb tetette a házának az ajtaját, ezáltal egy másik ország lakosa lett, a másik országot megillető jogokkal.

Határaink múltja, a mi múltunk

Baarle-Nassau és Baarle-Hertog rendkívül furcsa megjelenése évszázadokkal korábbra tehető. Akkoriban a település jóval kisebb volt, a világ határai közel sem voltak ennyire pontosan megrajzolva, egy-egy terület (leelő) hovatartozása akár egy egyszerű – a gazdag urak, hercegek közötti – földcserével is megváltozhatott. Az évtizedek, évszázadok aztán az egyéni érdekek komplex lenyomatát rajzolták a térképre. Akkoriban az esetek túlnyomó többségében a határok sokkal szimbolikusabb jelentőséggel bírtak, senkit nem vontak felelősségre, ha az egyik legelőről átsétált 20-30 métert a másikra, hogy visszaterelje az

¹ Itt kizárólag a határ formájára, külső megjelenésére gondolok, a jelenség történelmi és politikai okairól más forrásokból érdemes tájékozódni, ezen írás ezekre nem tér ki és állást sem foglal a helyzetet illetően!

elkőborolt jószágot. Senki nem gondolt akkor még se több ezer lakosú városokra se kábel TV-re. A határok megszilárdulásához sok esetben idő kell, illetve bármikor történhet valami (pl. nyersanyaglelőhely, vagy valami más felfedezése), ami a korábban inkább csak jelképes értékkel bíró vonalakat egyszerre heves érzelmekkel túlfűtött, görcsös és konok, ragaszkodással teli indulatokkal, illetve tettekkel fűti fel. Ugyanez igaz lehet önmagunkra is, emiatt is érdemes lehet a belső határainkat olykor-olykor egy nyugodtabb időszakban átgondolni, a kaotikus részeket kibogozni, és apróbb-nagyobb határmódosításokat végezni, mielőtt valami túlzottan megszilárdulna bennünk. Hasonló megoldással élt India és Banglades, amikor 2015-ben az észak-bengáli határvidéket korrigálták. Itt több mint 200 buborék (exklávét és enklávét) volt a végtelenségig egybefonódva, ami – az európai példával ellentétben – rendkívül megnehezítette az itt élő félszázezer ember mindennapi életét.

Egy másik hely az 1960-as években lett érdekes. A határ az akkor még Spanyolországhoz tartozó Nyugat-Szahara valamint az egykor Francia Nyugat-Afrika részeként létező Mauritánia között (erősen leegyszerűsítve) úgy keletkezett, hogy néhány hatalommal bíró európai ember Mauritániától és Nyugat-Szaharától több ezer km-re kitalálták, hogy a határ ezentúl az északi $21^{\circ}20'$ szélességi és a nyugati $8^{\circ}40'$ hosszúsági koordinátákon fog húzódni. A megállapodás után vonalzóval meghúzták a határt, ami innentől kezdve létezett. Ez a vonal több ezer kilométeren keresztül lakatlan, sivatagi, néhol hegyekkel, sziklával szabdalva területen halad egyenesen, nyugatról keletre, majd egy derékszöget véve délről északra. 1960-ban a franciák egy vasútvonalat kezdtek építeni Mauritánia tengerparti részéről (Nouadhibou) a belső sivatagi területek vasércbányáihoz (Zouérat). A sint közvetlenül a nyugat-szaharai határ mentén építették, azzal párhuzamosan. Egyrészt igyekeztek a legrövidebb útvonalat kiépíteni, másrészt pont a határ derékszögű fordulópontjához nagyon közel található Choum, az egyetlen település közel s távol, amit keresztezni akartak az új vasútvonallal. Az aprócska település az észak-dél irá-

nyú Choum-hegység lábánál fekszik, és a sors fintora, hogy a délről északra mintegy száz kilométeren át húzódó hegység legészakibb pontja 3-4 kilométerre belóg Nyugat-Szaharába. A vasúti pályát Choum falut elérve vagy egy több száz kilométeres észak-dél-észak kitérővel kellett volna kiépíteni, vagy a sínnek át kellett volna mennie Nyugat-Szahara teljesen lakatlan délkeleti csücskén egy alig 5 kilométeres szakaszon. Az európai diplomáciai tárgyalások hamar kudarcba fulladtak, a spanyolok kéréseit a franciák nem voltak hajlandók teljesíteni, ugyanakkor azt sem akarták, hogy pár kilométer miatt több száz kilométernyi kitérőt tegyen a vonat, ezzel jelentősen megnövelve a menetidőt. Végül úgy határoztak, hogy Choum falu határában egy két kilométeres alagutat vájtak a tömör gránithegységbe, ami egyrészt megannyi helyi munkás életébe került, másrészt pedig bődületes költségeket emésztett fel. A történet leggroteszkebb része, hogy az 1960-as év végén Mauritánia végleg elszakadt Franciaországtól, majd 1975-ben Nyugat-Szaharából kivonultak a Spanyolok és

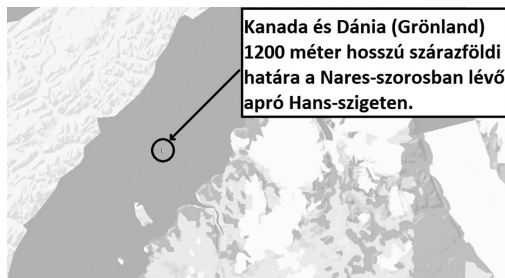

Az európai hülyeség emlékműve Afrikában

rövid ideig az említett határszakasz mindkét oldalát Mauritánia birtokolta, így az alagút értelmét veszítette. Végül 1991-re kiépült a Nyugat-Szaharán átmenő rövid vasúti szakasz is, így azóta az alagutat – ami méltán érdemelte ki „Az európai hülyeség emlékműve Afrikában” nevet – már egyáltalán nem használják. A történet ismét azért érdekes, mert tükörként használható: a mi fejünkben hány hasonló mereven betartott határ és elhatározás van, ami méltán érdemelne ki valami hasonlóan zengzetes nevet?

A határok jelene, a mi jelenünk

Az emberi természetre és gondolkodásmódra oly jellemző ellentmondásokat lehet tapasztalni az országhatárokhöz való viszonyulás tekintetében is. Egyrészt van egy olyan tendencia, ami arra utal, mintha a mai globális világban a határok eltűnnének. A magyar-osztrák-szlovák hármashatáron egy háromszögletű asztal van. Egy maláj, egy kenyai és egy brazil ember, akik eredetileg három különböző kontinensen élnek, távol Európától) itt minden további nélkül lejátszhatnak egy römpartiit úgy, hogy jogilag három különböző országban vannak, és mindez semmi fennakadást nem fog okozni.

Az eltűnőben lévő határok és az egységesebb emberiség, globális társadalom mellett ugyanakkor folyamatosan hallhatunk konfliktusokról, határvitákról, háborúkról, újonnan létrejövő félig elismert országokról, egyre szigorúbb bevándorlási politikáról, bonyolult, bürokratikus vízumügyintézésről, szó szerint milliméter pontossággal meghúzott határvonalakról, az óceán közepén fekvő pár méteres szikladarabokról, aminek a hovatartozásáról olyanok vitatkoznak vérrre menőkig, akik ezernyi kilométerre sem közelítették meg soha a kérdéses zátonyt, stb. A dolog néha annyira abszurd, hogy már-már a vitázó felek is nevetnek rajta. Az egyik ilyen „mókás” határvita alig két éve, 2022-ben oldódott meg a Dániához tartozó Grönland és Kanada között. Egészen távol északon a 81. északi szélességi körön található az alig egy kilométer átmérőjű kerekded Hans-sziget a Nares-szorosban. A jégbe burkolódzó teljesen lakatlan „világvégi” sziklasziget a szorosnak gyakorlatilag a mértani közepén van, így mind Dánia, mind Kanada közel száz éve igényt tart rá. Ez az igény sokkal

inkább önérzeti kérdés, mintsem gyakorlati, a környéken gyakorlatilag semmilyen emberi tevékenység nem zajlik, nincsenek nyersanyagok stb. A szigetecske miatt a két ország között évtizedekig egyfajta harc volt, az ún. whiskyháború. Ez annyiban merült ki, hogy néhány évente, amikor egy dán vagy egy kanadai jégtörő átkelt a szoroson, a személyzet kiszállt a parton, kihúzta a földből a másik ország korábban kitűzött zászlóját, és a sajátját tűzte ki. A kihúzott zászlót aztán szépen összehajtogatva letette a földre egy ajándék kanadai whisky vagy egy üveg dán snapsz kíséretében. A „whiskyháború” idővel „Googleháború” lett, hiszen roppant fontos volt a térképen látni, hogy térképen a világvégi szigetre nagyítva „Denmark” vagy „Canada” feliratot lehet-e olvasni... A „háború” befejezését végül az északi területeken történő egyre intenzívebb orosz jelenléttől való félelem oldotta meg. Kanada és Dánia az óvodásokat megszegyenítő vitatkozás helyett 2018-ban összefogtak, ám még így is évekig tartó egyeztetéssel és egy külön erre a „nemes” határvita célra létrehozott munkacsoport segítségével sikerült rendezniük az ügyet. A megoldás: a szigetet kettéosztották, így Dániának és Kanadának lett egy 1200 méter hosszú szárazföldi határa a semmi közepén, ami egyben a világ legiszákibb szárazföldi határa is. Ez a példa bár vicces és valahol bájos is, mégis a ritka pozitív kivételek közé sorolható. Manapság egyrészt a csapból is olyan szlogenek folynak, hogy „vigyázzunk egymásra”, „fogadjuk el egymást”, „óvjuk a bolygónkat”, „egységes emberi jogok”, a gyakorlatban mégis az elidegenedés, a növekvő fogyasztás, egymás és végső soron önmagunk pusztítása nyer egyre nagyobb teret. Ugyanez a jelenség látható nemcsak globális, hanem egyéni szinten is: hangoztatjuk nap mint nap, hogy „egészséges életmód”, „béke”, „kevesebb stressz”, „harmonikus kapcsolatok”, „tudatos vásárlás”, „többet a természetbe”, miközben a lakosság jelentős része dohányzik, alkoholizál, egészségtelenül táplálkozik, keveset és rendszertelenül alszik, emberi kapcsolatait elhanyagolja, a bolygót nem védi, eszement módon vásárol, a szomszédal csak addig áll szóba, ameddig egy közös ügyet (pl. a lépcsőház karbantartását) megbeszél, vagy éppen mobiltelefon pár centis kijelzőjében él...

Szintén izgalmas példa egy nemrég történt esemény, ami segít rávilágítani arra, hogy hogyan viszonyulunk a saját magunk által létrehozott és/vagy elfogadott szabályokhoz. Az USA és Kanada közös határának jelentős szakasza egy egyenesen meghúzott vonalból áll, amit az északi szélesség 49. fokán határoztak meg. A vonal nyugaton a Georgia-szorosig tart. Amikor ezt a vonalat meghúzták a térképen, még fel sem derítették a környéket, így nem tudták, hogy a hosszú egyenes vonal egy tavon, egy hegyen vagy éppen egy mocsárvidéken fog-e átmenni. A sors újabb fintora, hogy a határvonal legnyugatibb részén egy apró félsziget van, aminek és egy nagyjából 2x2 kilométeres darabkja az északi 49. foktól délre belóg. Ez az apró földdarabka így az USA része lett. Az itt található Point Roberts faluban lakó alig 1200 ember szinte mindegyike vagy a pár kilométerre található, közel hússzor nagyobb Tsawwassen településen, vagy a kissé távolabbi Ritchmond és Vancouver városokban dolgozik. Point Roberts bár az USA része, mégis teljesen izoláltnak mondható. Nincsen repülőtere, és a közeli, alig 20 km-re található amerikai belföldi területekkel sem köti össze kompjárat. Mindezzel 2020-ig nem is volt semmi baj, az itt lakók (akik jelentős része amúgy kanadai) minden gond nélkül, pillanatok alatt át tudtak menni Kanadába, hogy eljussanak a munkahelyükre, a gyerekeket a gimnáziumba vigyék, vagy éppen bevásároljanak. A probléma akkor kezdődött, amikor a koronavírus miatt az USA és Kanada eltérő intézkedésekbe fogott, majd Kanada lezárta határait. A Point Robertsben élő emberek így gyakorlatilag egy börtönbe kerültek, ahol még a boltok is bezár-

tak, lévén nem tudtak a zárt határon áthozni semmit. Komp és repülő hiányában az itt lakó amerikaiaknak kb. 40 kilométert kellett volna autózniuk kanadai területen, de ez oly módon sem volt megengedve, hogy az adott szakaszon egyszer sem szállnak ki a járműből. A „vigyázzunk egymásra” szlogen elbocsájtásokat, munkanélküliséget, az oktatás- és az életszínvonal jelentős romlását hozta az itt élők számára, pedig egy-két egyszerű és ésszerű intézkedéssel orvosolható lett volna a probléma. Hasonló jelenség volt az innen több ezer km-re található szintén USA-hoz tartozó, de csak Kanada érintésével elérhető Angle Inlet nevű településen is. Itt úgy lehet az Egyesült Államok eme buborékjából Kanada érintésével az Egyesült Államok fő területére átmenni, hogy közben egyetlen kanadai településen sem halad át az ember. De hát a szabály az szabály, ami – mint köztudott – fontosabb a józan észnél, és görcsösen ragaszkodni kell hozzá, különösen akkor, amikor azt másokkal tartatjuk be... De hagyjuk most Amerikát és Kanadát, inkább nézzünk magunkba egy kicsit! Nekünk hány olyan határunk van, amik csak akkor működőképesek, ha nyitva tartjuk azokat? Ezek közül hányat tartunk valóban nyitva, vagy milyen dolgoktól szenvedünk, amik a merev gondolkodásunk következményei?

Határaink jövője, a saját jövőnk

Érdekes történet a litván-orosz és a litván-lengyel határok esete. 1990-ig Litvánia és Oroszország (akkor még Litván SZSZSZK és Oroszországi SZSZSZK) mint a Szovjetunió tagállamai gyakorlatilag unióban voltak, így az átjárás

gördülékeny volt közöttük. Ebben az időben az átkelés Litvánia és Lengyelország között jóval problémásabb és korlátozottabb volt. A Szovjetunió felbomlott, majd 14 évvel később Litvánia és Lengyelország egyszerre csatlakozott az EU-hoz. Innentől kezdve Lengyelország és Litvánia között lett láthatatlan a határ, míg a korábbi litván-orosz határ igencsak markánsá vált. Mindezek a dolgok úgy mentek végbe, hogy a közben határvonalakon egy centiméternyi módosítást sem eszközöltek. Látható, hogy bizonyos konkrét tetteink vagy akár gondola-

taink, (újonnan kreált elvek stb.) mennyire át tudják alakítani az életünket, úgy, hogy közben az alapvető gondolkodásmódunk esetleg változatlan marad. Hasznos lehet ezeket időben górcső alá venni és megvizsgálni „békeidőben”, mielőtt még forrna a helyzet. Ki más tudja, hogy a jövőben potenciálisan melyik rosszul vagy főlöslégesen meghúzott határunk fog komoly galibát okozni, ha nem saját magunk?

A Szovjetunió azzal is ékes példát tud mutatni, hogy milyen, amikor a mások által belénk vésett határoktól szenvedünk, ahelyett, hogy elhagynánk azokat és végre a sajátjaink szerint élnénk. A néhai szovjet tagköztársaságok határait igyekeztek úgy megrajzolni, hogy azok (többé-kevésbé) az etnikai határok mentén húzódjának. Ez Közép-Ázsiában nem volt egyszerű, és ha megnézzük a mai Tádzsikisztán, Üzbegisztán és Kirgizisztán határát, bizony fogni kell a fejünket egy kicsit, mire megértjük, hogy melyik terület hová is tartozik. A rendkívül tekerős vonalak mellett megjelennek itt is a már sokszor említett buborékok (exklávék). Ez a komplex struktúra sem a kirgizek, sem az

üzbégek és nem is a tádzsikok, hanem az akkoriban érrefelé még csak ritkaság számba menő oroszok szüleménye az innen mintegy 4000 km-re nyugatra lévő Moszkvából. Hiába esett a Szovjetunió több mint harminc éve darabjaira, a mai napig gyakoriak a – sokszor a politikai megnyilvánulásokban is mindmáig a néhai szovjet vezetést utánzó – közép-ázsiai országok közötti határviták. A közös összefogás helyett sajnos inkább a közös dekonstrukció jellemző ezen a vidéken. Vajon mi még hány évig fogunk olyan berögződések miatt szenvedni, amiket a szüleinktől, tanárainktól vagy esetleg a csúfolódó iskolatársainktól kaptunk? Még mindig a múltba mutogatunk vissza, és őket okoljuk, vagy nekifogunk végre, hogy saját magunk tegyünk rendet a fejünkben?

A határok sokszor évtizedekkel a megszűnésük után is érzékeltetik a hatásukat. Nyugat- és Kelet-Berlin 41 évig két igencsak különböző berendezkedésű országhoz tartozott, ennek megfelelően a városi világítást is más technológiával építették ki. A város két oldalán különböző lámpák lettek kiépítve, amikbe másfajta izzók kellenek. Berlin egyesülése óta hiába telt el több mint három évtized, az éjszakai műholdas képeken a mai napig jól kivehető, hogy a város keleti és nyugati oldala némileg más színárnyalatban ragyog esténként, kirajzolva a néhai határt. Ez a jelenség jól rámutat arra, hogy hiába változtatunk meg magunkban vagy magunk körül valamit egy tollvonással (pl. egy félórás meditálás által), korábbi tetteink hosszú távú kihatása csupán ettől a belátástól még nem fog megváltozni. Érdemes életünket és döntéseink esetleges kimenetelét hosszú távon is előre tervezni, vizsgálni, modellezni. Nem elég, ha pusztán belátjuk, hogy valamit eddig hibásan csináltunk/gondoltunk. Berlin éjszakai látképének színe sem változott sokat, hiába irányítják a korábbiaktól merőben eltérő szellemiségben a ma már egy egységet alkotó várost. Ameddig nagy munkával, idő- és energiabefektetés árán az egész utcai lámpahálózatot le nem cserélik, addig a múlt lenyomata szemmel látható marad. Ugyanez igaz ránk is: a felismerés és a tudatunk esetleges átstrukturálása nem a cél, hanem csupán egy kezdő lépés a haladás és a megvalósítás irányába.

